

УДК 330.322:336.67(477)

DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5843-2024-3-4-142-151>

КОМАРЧУК Юлія Віталіївна

Студентка спеціальності 292 Міжнародні економічні відносини, ОП «Міжнародний бізнес»

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

Orcid ID <https://orcid.org/0009-0009-0618-9928>

e-mail: komarchuk.yuliia423@vu.cdu.edu.ua

ПРОЦАЛИКІНА Аліна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент
завідувачка кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького,
м. Черкаси, Україна

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-9867-2555>

e-mail: alina1026@ukr.net

ОПАЛЬКО Вікторія Вікторівна

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-0803-4040>

e-mail: opalko633@gmail.com

ГЕРАСИМЕНКО Олена Михайлівна

доктор економічних наук, доцент економіки та міжнародних економічних відносин
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

м. Черкаси, Україна

Orcid ID: <https://orcid.org/0000-0002-3144-0709>

e-mail: em_gerasimenko@vu.cdu.edu.ua

**ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ**

Досліджено особливості трансформації інвестиційної поведінки домогосподарств України в умовах воєнного стану. Розкрито основні чинники, що зумовили зміну інвестиційних стратегій: високий рівень економічної невизначеності, зростання інфляції, загроза втрати доходів та активів, обмеження у функціонуванні фінансових ринків. Проаналізовано переорієнтацію населення з довгострокових інвестицій на збереження ліквідності та мінімізацію ризиків. Визначено ключові тенденції у фінансовій поведінці домогосподарств та окреслено потенційні напрями державної політики для підтримки інвестиційної активності населення в умовах кризи. Систематизовано інвестиційні стратегії домогосподарств.

Ключові слова: інвестиційні стратегії, домогосподарства, інвестування, облігації внутрішнього державного боргу, дохідність, ризики, фінансові ринки, REIT (фонд нерухомості), нерухомість, диверсифікація, економіка України, російська агресія, санкції, фінансові інструменти, інвестиційні можливості, пасивний дохід, заощадження.

Постановка проблеми. Воєнний стан, запроваджений у зв'язку з повномасштабною агресією росії проти України, суттєво вплинув на економічну поведінку домогосподарств. У відповідь на зростання ризиків, зміну макроекономічного середовища, порушення фінансових зв'язків та загальну нестабільність громадяни змушені переглядати свої фінансові пріоритети, віддаючи перевагу безпеці капіталу, ліквідності та короткостроковим інструментам. Дослідження трансформації інвестиційних стратегій домогосподарств є вкрай актуальним для розуміння нових підходів до збереження та примноження заощаджень, що, у свою чергу, впливає на фінансову стабільність країни в цілому. Важливо розуміти, що ці тенденції не є однорідними для всіх домогосподарств. Все залежить від їхнього фінансового стану, рівня доходів, місця проживання, рівня довіри до фінансових інститутів та очікувань щодо майбутнього. Розуміння нових інвестиційних тенденцій є необхідним для розробки ефективної державної політики,

спрямованої на підтримку фінансової стабільності домогосподарств, стимулювання внутрішніх інвестицій та забезпечення повоєнного економічного відновлення країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання трансформації інвестиційної поведінки домогосподарств в умовах воєнного стану набуває все більшої актуальності у сучасному науковому дискурсі. У низці публікацій останніх років здійснено спроби проаналізувати як загальні тенденції фінансової поведінки населення, вплив макроекономічних чинників на заощадження та інвестиції домогосподарств, так і специфіку інвестування в умовах зростаючої економічної нестабільності. Зокрема, в публікаціях Береславської О.І., Шишкова С.Є., Шелудько Н.М. [1], Возняка Г.В. та Каспшишак А.В. [2], Качули С.В., Лисяка Л.В. та Терещенка Т.Є. [3], Кізими Т.О., Лободіної З.М. та Кізима А.Я. [4], Гаценка А. [5] проаналізовано тенденції доходів, заощаджень та узагальнено чинники, що впливали на інвестиційну поведінку домогосподарств України.

Огляд наукових публікацій показує, що питання трансформації інвестиційних стратегій домогосподарств в умовах воєнного стану залишається недостатньо дослідженим і потребують систематизації як самих інвестиційних стратегій, так і чинників, що зумовлюватимуть зростання інвестицій.

Метою статті є виявлення основних змін в інвестиційних стратегіях домогосподарств України в умовах воєнного стану, а також визначення чинників, які зумовлюють трансформацію інвестиційної поведінки населення.

Викладення основного матеріалу дослідження. Воєнні дії на території України спричинили глибоку соціально-економічну кризу, що ускладнила процеси прийняття фінансових рішень на рівні домогосподарств. Попередні інвестиційні стратегії втратили актуальність або стали недосяжними, а нові – формуються в умовах високої невизначеності, загроз життю, інфляції, валютних коливань, змін в державній політиці щодо оподаткування, кредитування й соціальної підтримки.

В таких умовах однією з ключових реакцій українських домогосподарств стала зміна підходів до збереження капіталу. Зниження довіри до національної валюти, зростання ризиків банківської системи, обмежений доступ до інструментів довгострокового інвестування спонукали громадян переорієнтуватися на більш зрозумілі та доступні форми збереження коштів. Одним із найбільш поширених інструментів у таких умовах стала купівля іноземної валюти – насамперед долара США та євро. Така поведінка стала захисним механізмом, який, з погляду домогосподарств, дозволяє зберегти реальну вартість заощаджень. Такий підхід до збереження капіталу сформував нову інвестиційну поведінку, що базується не на зростанні активів, а на мінімізації втрат.

Дані щодо операцій фізичних осіб з купівлі/продажу іноземної валюти наведено на рис.1.

Обсяги купівлі-продажу готівкової валюти значно коливаються протягом періоду, особливо протягом 2022 року. У більшості періодів спостерігається значне перевищення обсягів продажу готівкової валюти над її купівлею. У березні-червні 2022 року сальдо стає позитивним, вказуючи на тимчасове переважання купівлі валюти. Така динаміка обумовлена початковою реакцією населення на повномасштабне вторгнення росії. Починаючи з липня 2022 року, сальдо операцій з валютою стабільно переходить у від'ємну зону, і ця тенденція зберігається протягом усього 2023 року. При цьому, спостерігається тенденція до збільшення абсолютних значень від'ємного сальдо, тобто продаж валюти все більше перевищує її купівлю. Ця фаза свідчить про закріплення тренду на відтік валюти з країни. У 2024 році та за прогнозами на 2025 рік зберігається тенденція значного від'ємного сальдо. Значення сальдо залишаються на високому рівні, коливаючись навколо позначки в -1 млрд дол. США та нижче. Від'ємне сальдо операцій з іноземною валютою, відображене в таблиці, є прямим наслідком поведінки громадян, спрямованої на захист заощаджень, задоволення попиту на імпорتنі товари, а також психологічних факторів, таких як тривожність та очікування девальвації. Такі дані свідчать про пошук нових джерел збереження коштів, окрім купівлі валюти.

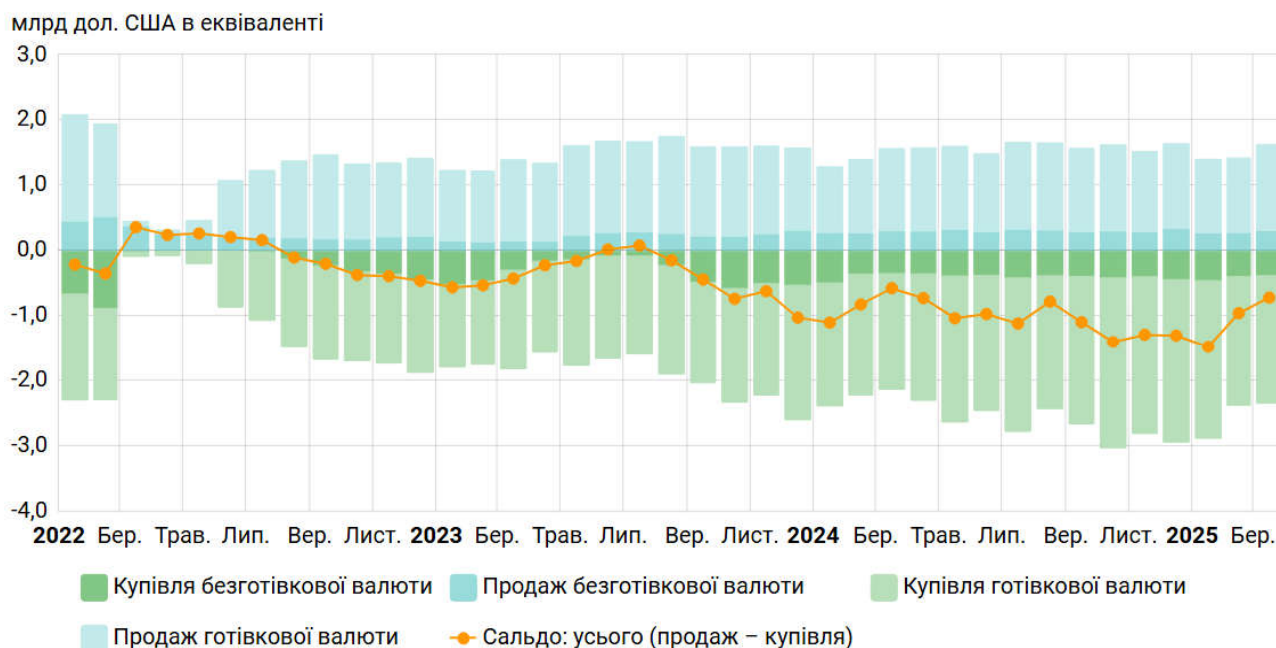

Рис.1. – Операції фізичних осіб з купівлі/продажу іноземної валюти, млрд дол. США в еквіваленті [6]

Дані щодо динаміки заощаджень домогосподарств України наведені на рисунку 2.

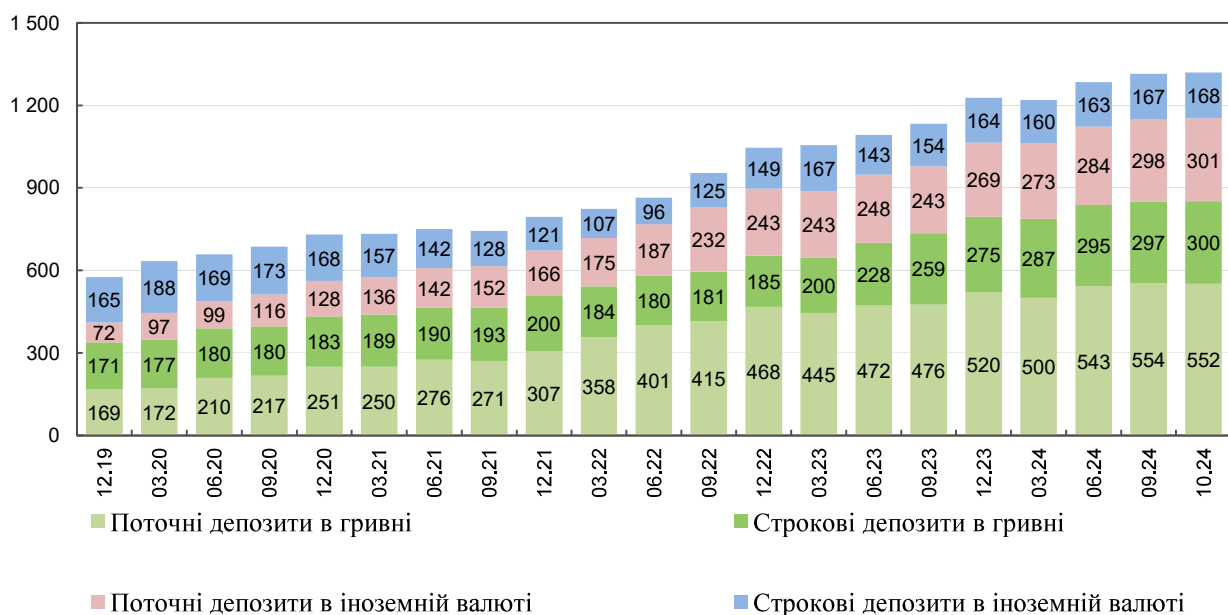

Рис. 2 – Динаміка депозитів домогосподарств України, млрд.грн.

Сформовано авторами заданими [7]

Поточні депозити в національній валюті зростали упродовж усього аналізованого періоду. Якщо в грудні 2019 року їхній обсяг становив 169 млрд грн, то вже до кінця 2021 року він зріс до 307 млрд грн. Після початку повномасштабного вторгнення цей показник продовжив зростати і досягнув 552 млрд грн у жовтні 2024 року. Таке зростання зумовлене кількома факторами: зниженням рівня споживання (особливо довгострокового) через загальну економічну невизначеність, що стимулювало збереження коштів у банках; підвищення рівня використання безготівкових розрахунків, що також позначилося на обсягах поточних рахунків; стабільна робота банківської системи навіть в умовах війни сприяла підтримці довіри до неї. Водночас строкові депозити в гривні зростали помітно повільніше. У 2020–2021 роках їхній обсяг

залишався майже незмінним, коливаючись у межах 180–200 млрд грн. Однак з 2022 року, після запровадження політики високих процентних ставок НБУ, домогосподарства поступово почали нарощувати довгострокове зберігання коштів. Уже у 2023 році сума строкових вкладів зросла до 275 млрд грн, а в жовтні 2024 року досягла 300 млрд грн.

Ще більш показовими є зміни у валютних депозитах. Поточні депозити в іноземній валюті зросли майже вчетверо: з 72 млрд грн у 2019 році до 301 млрд грн у жовтні 2024 року. Найбільш стрімкий ріст відбувся у 2022–2023 роках, що збігається з фазою активної девальвації гривні та сплеском попиту на захисні активи. Збільшення валютних надходжень від трудових мігрантів, міжнародної допомоги, а також загальне прагнення домогосподарств диверсифікувати заощадження, стали вирішальними факторами цього зростання. Варто зазначити, що стрімке нарощення саме поточних, а не строкових валютних депозитів свідчить про обережність вкладників і потребу у швидкому поверненні коштів в умовах макроекономічної нестабільності. Строкові депозити в іноземній валюті скоротилися у 2020–2022 роках (зі 165 млрд грн у 2019 році до мінімуму 96 млрд грн у червні 2022 року). Цей спад обумовлений низькими процентними ставками за валютними вкладами, а також валютними обмеженнями, введеними НБУ в перші місяці війни. Згодом, у 2023–2024 роках, цей показник стабілізувався і частково відновився, досягнувши 168 млрд грн, проте суттєвого зростання, подібного до гривневих вкладів, не спостерігалось.

Попри загальну тенденцію до уникнення високоризикових інвестиційних інструментів у воєнний період, частина домогосподарств почала шукати альтернативні шляхи збереження та помірною примноження капіталу. Одним із таких інструментів стали облігації внутрішньої державної позики (ОВДП). При цьому вони набули нового значення: вони почали сприйматися не лише як фінансовий актив, але й як форма підтримки війська і держави. З урахуванням обмеженого доступу до зовнішніх інвестиційних можливостей, ОВДП стали привабливою альтернативою як для домогосподарств із середнім рівнем доходу, так і для більш фінансово обізнаних громадян (рисунк 3).

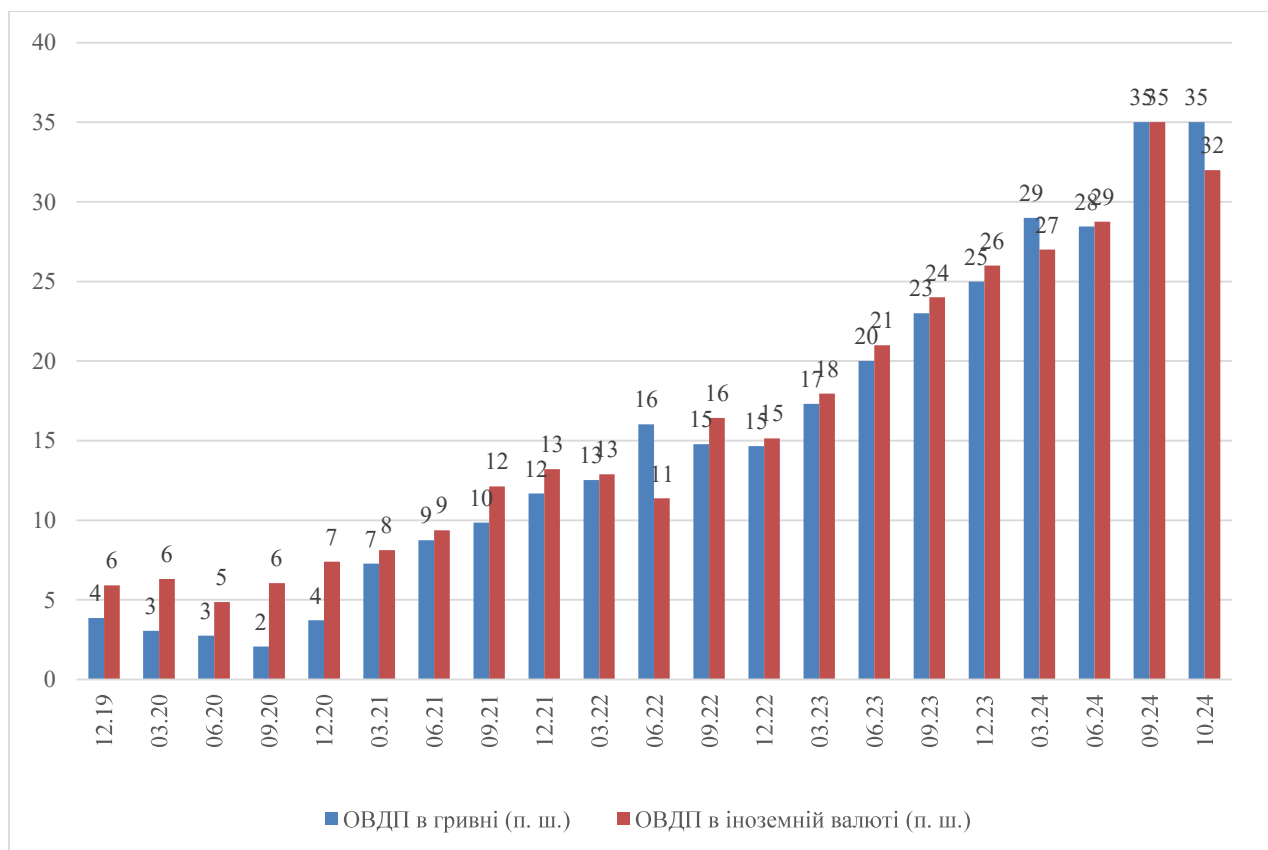

Рис.3 – Динаміка інвестицій домогосподарств України в ОВДП, млрд грн
Сформовано авторами заданими [7]

Дані рисунку свідчать, що інвестиції в гривневі ОВДП зросли з 4 млрд грн у 2019 році до 25 млрд грн у 2023 році, а вже в жовтні 2024 року сягнули 35 млрд грн. Аналогічна ситуація спостерігається і з валютними ОВДП: з 6 млрд грн у 2019 році до 32–35 млрд грн у 2024 році. Зростання таких вкладень пояснюється бажанням підтримати армію та державу в умовах війни, реклама і доступність цих інструментів вкладення через онлайн-банкінг, достатньо високою дохідністю цих інструментів та відсутністю податку на доходи фізичних осіб та військового збору для військових облігацій.

Номінальна вартість однієї облігації становить 1000 гривень, що робить цей інструмент доступним для широкого кола інвесторів [8]. Строки обігу облігацій варіюються в межах від півроку до трьох років, що дозволяє інвесторам вибирати тривалість вкладення відповідно до власних потреб і стратегій. Окремо слід зазначити високу прибутковість цих облігацій, яка у 2024 році становила 13,5–18% річних, що значно перевищує середні ставки за банківськими депозитами [9].

Попри переваги, інвестування в ОВДП має певні ризики: подальше загострення військової агресії може призвести до нестабільності, що вплине на здатність держави виконувати фінансові зобов'язання; інфляційні процеси та девальвація гривні можуть зменшити реальну вартість отриманих доходів.

Навіть в умовах повномасштабного вторгнення в Україну з'являються нові інвестиційні можливості. У 2022 було створено перший фонд нерухомості типу REIT (Real Estate Investment Trust) під назвою «Inzhur». Механізм REIT відкриває для інвесторів можливість диверсифікації капіталу через інвестування у комерційну нерухомість за сприятливими умовами, не потребуючи прямої купівлі нерухомого майна. Фонд залучає кошти інвесторів для подальших вкладень у об'єкти комерційної нерухомості, зосереджені в Києві та Київській області, з метою їх здачі в оренду. Таким чином, інвестори отримують пасивний дохід, який формується за рахунок орендних платежів, при цьому вони не беруть безпосередньої участі у придбанні або управлінні нерухомістю. Сума інвестицій – від 4000 грн [10].

Однак цей інструмент інвестування пов'язаний із такими ризиками: недовіра до колективних інвестицій, особливо після сумнівного досвіду з фінансовими пірамідами та непрозорими фондами у минулому; ризик руйнування або пошкодження об'єктів нерухомості; хоча REIT і дозволяє інвестувати в нерухомість без прямої купівлі, вихід з інвестиції може бути не таким швидким і простим, як, наприклад, продаж акцій; зростання процентних ставок може зробити інші інвестиційні інструменти більш привабливими та негативно вплинути на вартість нерухомості.

Купівля житлової нерухомості є одним із напрямом інвестицій домогосподарств України. Дані щодо активності на ринку житла наведена на рис. 4.

Дані рисунку свідчать про суттєве зниження транзакцій на ринку житла з початку повномасштабного вторгнення. Тривале повільне відновлення обсягів транзакцій почало спостерігатися з 3 кварталу 2022 року. Ринок житла все ще адаптується до триваючої війни та її економічних наслідків тому зростання супроводжуються зниженнями ринкової активності.

Інвестиційний попит на житло залишається низьким, як і попит на нерухомість на первинному ринку. Знижується інтерес до купівлі недобудованого житла через тривалість будівництва, високі ризики недобудови, руйнування та невизначеність зумовлену тривалою війною [7]. Частка іпотеки в угодах купівлі житла досить незначна – 4% на кінець 2024 року. Однак цей показник суттєво вищий довоєнних показників. Майже всі іпотечні угоди укладені за програмою “еОселя”, від роботи якої дедалі більше залежатиме попит в окремих сегментах ринку житла. За умовами “еОселі” кредитується придбання нових готових об'єктів (не старше 10 років) та об'єктів на пізніх стадіях будівництва. Додатково стимулюють попит інші державні програми: програма “еВідновлення”, субвенції на купівлю житла військовослужбовцям і ветеранам.

В подальшому через зниження рівня життя, зростання цін, нестабільність економічної ситуації та ризики воєнного часу інвестиційний попит на житло суттєво зростати не буде.

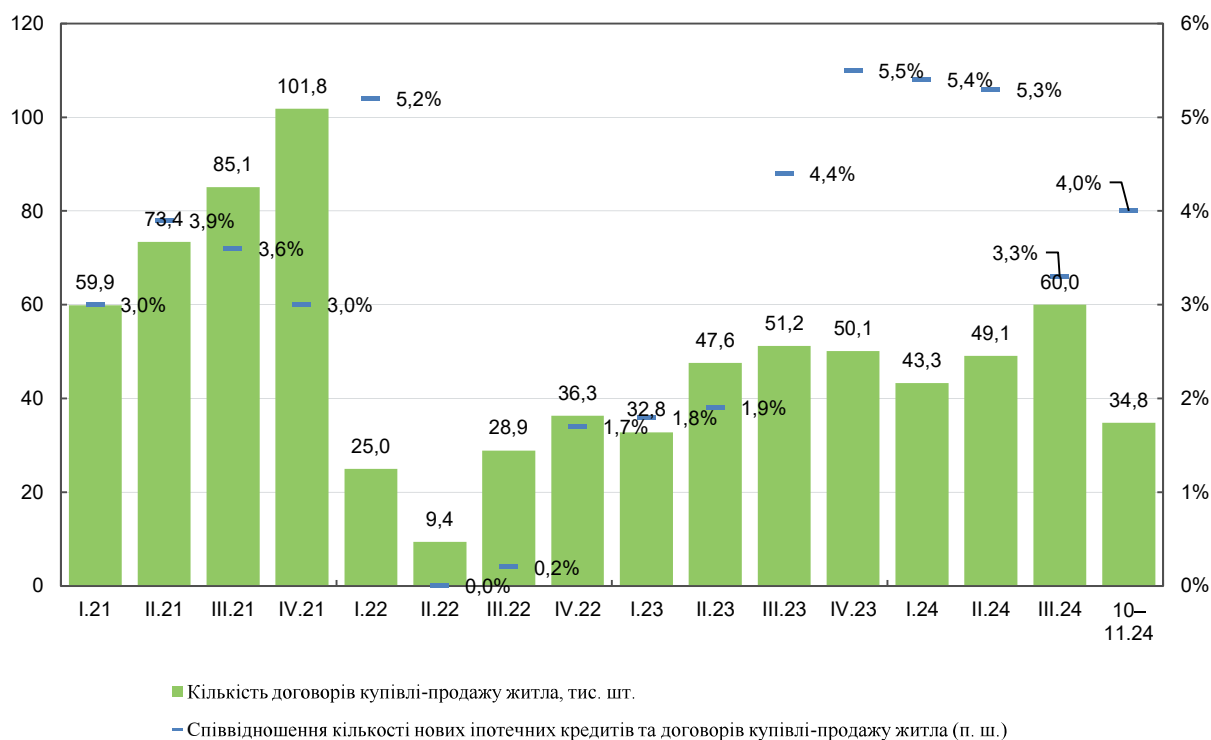

Рис. 4. – Активність на ринку житла України [7]

На основі проведеного аналізу можна узагальнити декілька напрямів трансформації інвестиційної поведінки домогосподарств України в умовах воєнного стану:

1. Зростання консервативних підходів до заощаджень та інвестицій та пошук безпечних інструментів, що відображається у зростанні інтересу до банківських депозитів та інвестицій у золото або інші ліквідні активи, які можна швидко конвертувати в гроші. Рішення часто приймаються під впливом емоцій та новин.

2. Зниження інтересу до довгострокових та ризикових інвестицій: інвестиції в нерухомість, акції, облігації приватних компаній, бізнеси стали менш привабливими через високу невизначеність, ризик втрати активів або зниження їхньої вартості. Довгострокове планування стало складнішим і фокус змістився на короткострокову перспективу.

3. Пошук альтернативних способів збереження коштів таких як криптовалюти та NFT (за даними порталу МінФін серед тих, хто має досвід інвестицій 53% інвестували в ці напрямки; серед тих, хто ще не володіє цифровими активами, 50% зацікавлені в тому, щоб придбати їх у майбутньому) [11]. Ще одна тенденція – поява нових інвестиційних інструментів (наприклад, REIT, краудфандингових платформ, пайових фондів) як спроба адаптації ринку.

4. Внутрішнє переміщення значної кількості населенні зумовило потребу в інвестиціях у нове житло, облаштування на новому місці, або підтримку бізнесу на новому місці. Регіональна структура інвестування змінилася суттєво.

5. Зростання соціально відповідальних інвестицій: домогосподарства готові інвестувати в державні облігації або підтримувати місцевий бізнес, навіть якщо це не є найбільш вигідним з фінансової точки зору.

6. Нестабільність, можливі обмеження на фінансові операції можуть підрвати довіру до банків та інших фінансових установ, спонукаючи людей тримати кошти в готівці або шукати альтернативні способи збереження.

7. Вплив державної політики та міжнародної допомоги: державні програми підтримки (є-оселя, є-відновлення, є-допомога), пільгові кредити, виплати внутрішньо переміщеним особам, міжнародна фінансова допомога стали факторами підвищення інвестицій домогосподарств.

З огляду на визначені фактори інвестиційні стратегії домогосподарств України можна узагальнити у таблиці 1.

Таблиця 1 – Інвестиційні стратегії домогосподарств України

Тип стратегії	Мета	Основні інструменти	Особливості поведінки
Захисна стратегія (консервативна)	Збереження заощаджень, мінімізація втрат	Основні інструменти: готівка (хоча й ризиковано через інфляцію), банківські депозити (особливо в державних банках), державні облігації (якщо є довіра), золото. Характеризуються низькою потенційною доходністю, але й низьким ризиком втрати номіналу. Як інвестиції можуть розглядатися окремі види товарів (стратегічні запаси в невеликих обсягах, товари тривалого користування).	уникають ризику, не вкладають у довгострокові інструменти, фокусуються на ліквідності та доступності коштів у будь-який момент
Збалансована	Збереження вартості заощадження, доходність при незначному ризику	Інструменти можуть включати: комбінацію банківських депозитів у різних валютах, окремі корпоративні облігації надійних емітентів (за наявності), інвестиції в нерухомість на вторинному ринку в відносно безпечних регіонах (з усвідомленням ризиків ліквідності та пошкодження), гривневі та валютні ОВДП, короткострокові інвестиційні програми.	Інвестори готові до довгострокових вкладень, але очікують гарантованого або передбачуваного доходу. Активно користуються інструментами державної підтримки, пільговими кредитами на інвестиційні цілі (наприклад щодо енергонезалежності).
Адаптивна стратегія	Забезпечення доходності інвестицій	Поєднання валютних і гривневих депозитів, купівля ОВДП, нерухомість під оренду (іноді за кордоном), криптовалюта, частки в бізнесі.	Домогосподарства розподіляють кошти між різними інструментами з метою зниження ризику, готові використовувати більш ризикові інструменти, однак у незначній кількості.
Спекулятивна стратегія	Максимізація доходу за короткий період	Інвестиції в акції (окремих компаній або фондів), криптовалюти, стартапи. Характеризуються високою потенційною доходністю, але й значним ризиком втрат. Спекулятивні операції – короткострокові угоди з метою отримання швидкого прибутку на волатильності ринку (валютному, товарному тощо).	Використовується професійними інвесторами для яких важливим є прибуток, навіть попри високу ймовірність втрат.

Складено авторами

Інвестиційна поведінка домогосподарств України в умовах воєнного стану характеризується переважанням консервативних стратегій з фокусом на збереженні ліквідності. При цьому зберігається висока чутливість до психологічних та макроекономічних факторів, думок і оцінок експертів, інформації про міжнародну підтримку, ситуації на фронті. Спостерігаються значні відмінності в поведінці різних соціальних груп та регіонів. Водночас,

помітні спроби адаптації та пошуку нових інвестиційних можливостей, хоча їхній масштаб залишається обмеженим високим рівнем ризику та невизначеності.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Інвестиційні стратегії домогосподарств України у 2022–2024 роках зазнали суттєвої трансформації. Якщо до війни пріоритет надавався традиційним депозитним інструментам з метою отримання прибутку, то в умовах воєнного стану спостерігається переорієнтація на гнучкіші та більш дохідні форми збереження заощаджень. Зростання популярності валютних заощаджень, активізація вкладень у державні облігації та обережне повернення до строкових вкладів у гривні є ознаками адаптивності фінансової поведінки українських домогосподарств до умов кризи та нестабільності. Перспективи подальших досліджень пов'язані з аналізом готовності домогосподарств до інвестування, використанням цифрових інструментів для інвестування та пошуком нових джерел інвестування.

Список використаних джерел

1. Береславська О. І., Шишков С. Є., Шелудько Н. М. Інвестиційні уподобання населення України: реакція на шоки воєнного стану. *Український соціум*. 2022. № 4(83). С. 76–91. DOI: <https://doi.org/10.15407/socium2022.04.076>
2. Возняк Г. В., Каспшишак А. В. Детермінанти формування фінансової поведінки домогосподарств регіону в умовах сучасних викликів. *Регіональна економіка*. 2024. № 2. С. 114–126. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-2-11>
3. Качула С. В., Лисяк Л. В., Терещенко Т. Є. Фінансова поведінка домогосподарств регіонів України як підґрунтя забезпечення їх стійкості в умовах економічної нестабільності. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2023. № 2(82). С. 108–115.
4. Кізіма Т. О., Лободіна З. М., Кізіма А. Я. Інвестування заощаджень домогосподарств у контексті впливу на функціонування публічних фінансів в умовах війни. *Світ фінансів*. 2023. № 4(77). С. 52–67. DOI: 10.35774/SF2023.04.052
5. Гаценко А. Готівка, депозити чи ОВДП? Як краще зберігати гроші під час війни. URL: <https://economics.segodnya.ua/ua/economics/finance/nalichnye-depozity-ili-ovgz-kak-luchshehranit-dengi-vo-vremya-voyny-1615930.html> (дата звернення: 16.05.2024).
6. Національний банк України. Операції фізичних осіб з купівлі/продажу іноземної валюти. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/cash-currency-market?startDate=01.02.2022&endDate=30.04.2025> (дата звернення: 26.08.2024).
7. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність, грудень 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku> (дата звернення: 19.08.2024).
8. Міністерство фінансів України. Облігації місцевих позик, випущені під час воєнного стану. URL: https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572 (дата звернення: 19.08.2024).
9. Cbonds. Дохідність облігацій. URL: <https://cbonds.ua/glossary/effective-ytm/> (дата звернення: 16.05.2024).
10. Inzhur. Інвестиційні фонди. URL: <https://www.inzhur.reit/funds> (дата звернення: 16.05.2024).
11. Мирончук Р. Як інвестують українці під час війни — дослідження. *Портал МинФін*. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2024/11/10/139511841/> (дата звернення: 16.05.2024).

References

1. Bereslavskaya, O. I., Shyshkov, S. Ye., & Sheludko, N. M. (2022). Investment preferences of the Ukrainian population: Response to wartime shocks. *Ukrainian Society*, 4(83), 76–91. <https://doi.org/10.15407/socium2022.04.076> (in Ukr)
2. Vozniak, H. V., & Kaspsheysak, A. V. (2024). Determinants of household financial behavior formation in the face of modern challenges. *Regional Economy*, 2, 114–126. <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2024-2-11> (in Ukr)
3. Kachula, S. V., Lysiak, L. V., & Tereshchenko, T. Ye. (2023). Financial behavior of households in Ukraine's regions as a foundation for their resilience in conditions of economic instability. *Scientific View: Economics and Management*, 2(82), 108–115. (in Ukr)
4. Kizyma, T. O., Lobodina, Z. M., & Kizyma, A. Ya. (2023). Household savings investment in the context of their impact on public finance under wartime conditions. *World of Finance*, 4(77), 52–67. <https://doi.org/10.35774/SF2023.04.052> (in Ukr)

5. Hatsenko, A. (2024). Cash, deposits, or government bonds? What is the best way to store money during the war. Retrieved from <https://economics.segodnya.ua/ua/economics/finance/nalichnye-depozity-ili-ovgz-kak-luchshehranit-dengi-vo-vremya-voyny-1615930.html> (in Ukr)
6. National Bank of Ukraine. (2024). Operations of individuals in the foreign currency market. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/markets/cash-currency-market?startDate=01.02.2022&endDate=30.04.2025> (in Ukr)
7. National Bank of Ukraine. (2024). Financial Stability Report. Retrieved from <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2024-roku> (in Ukr)
8. Ministry of Finance of Ukraine. (2024). Local bonds issued during martial law. Retrieved from https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572 (in Ukr)
9. Cbonds. (2024). Effective yield to maturity (YTM). Retrieved from <https://cbonds.ua/glossary/effective-ytm/> (in Ukr) (in Ukr)
10. Inzhur. (2024, May 16). Investment funds. <https://www.inzhur.reit/funds> (in Ukr)
11. Myronchuk, R. (2024). How Ukrainians invest during the war – research. *MinFin Portal*. Retrieved from <https://minfin.com.ua/ua/2024/11/10/139511841/> (in Ukr)

KOMARCHUK Yuliya

Student of specialty «International Economic Relations»,
Bohdan Khmelnytskyi Cherkasy National University,
Cherkasy, Ukraine

PROSHCHALYKINA Alina

PhD (Economics), **Associate Professor**, Head of the
Department of Economics and International Economic
Relations,
Bohdan Khmelnytsky National University of
Cherkasy, Cherkasy, Ukraine

OPALKO Viktoriia

PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Economics
and International Economic Relations
The Bohdan Khmelnytsky National University of
Cherkasy
Cherkasy, Ukraine

HERASYMENKO Olena

Doctor in Economics, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Economics
and International Economic Relations
The Bohdan Khmelnytsky National University of
Cherkasy
Cherkasy, Ukraine

TRANSFORMATION OF HOUSEHOLD INVESTMENT STRATEGIES IN UKRAINE UNDER MARTIAL LAW

Introduction. *Martial law, introduced in response to Russia's full-scale aggression against Ukraine, has had a significant impact on household economic behavior. In the face of increasing risks, changes in the macroeconomic environment, disruption of financial ties, and overall instability, citizens have been forced to reassess their financial priorities, prioritizing capital safety, liquidity, and short-term instruments. Studying the transformation of household investment strategies is highly relevant for understanding new approaches to preserving and growing savings, which in turn affects the country's overall financial stability. It is important to note that these trends are not uniform across all households. They depend on households' financial conditions, income levels, place of residence, trust in financial institutions, and expectations for the future. Understanding these new investment trends is essential for developing effective public policies aimed at supporting household financial stability, encouraging domestic investment, and ensuring the country's post-war economic recovery.*

Purpose. *The purpose of this article is to identify the main changes in household investment strategies in Ukraine under martial law and to determine the factors driving the transformation of household investment behavior.*

Results. *The study examines the transformation of household investment behavior in Ukraine under martial law. The main factors driving changes in investment strategies are identified, including a high level of economic uncertainty, rising inflation, the threat of income and asset loss, and restrictions on financial market operations. The analysis reveals a shift in household priorities from long-term investments to maintaining liquidity and minimizing risks. Key trends in household financial behavior are highlighted, and potential directions for state policy aimed at supporting investment activity among the population during a crisis are outlined. Household investment strategies are systematized.*

Originality. *Investment strategies of Ukrainian households under martial law have been systematized, taking into account current macroeconomic, political, and security factors. The classification of these strategies highlights a significant transformation in the financial behavior of the population, reflecting adaptation to conditions of high instability and risk. Unlike the pre-war period, when a single savings model predominated, the current environment reveals a diversification of investment approaches depending on household income levels, financial literacy, access to information, and psychological risk tolerance. The most widespread remains the defensive strategy, which focuses on capital preservation and liquidity. However, the share of balanced and adaptive strategies is gradually increasing, indicating a growing desire among certain households not only to preserve but also to grow their savings despite the crisis. At the same time, speculative strategies reflect the presence of a segment of investors willing to operate in highly volatile conditions.*

Conclusion. *The investment behavior of Ukrainian households under martial law is characterized by a predominance of conservative strategies focused on maintaining liquidity. At the same time, there remains a high sensitivity to psychological and macroeconomic factors, expert opinions and assessments, information about international support, and developments on the frontline. Significant differences are observed in the behavior of various social groups and regions. Nevertheless, there are evident attempts at adaptation and the search for new investment opportunities, although their scale remains limited by the high level of risk and uncertainty. Between 2022 and 2024, the investment strategies of Ukrainian households have undergone substantial transformation. Whereas before the war, priority was given to traditional deposit instruments aimed at generating profit, under martial law there has been a shift toward more flexible and potentially higher-yield forms of saving. The growing popularity of foreign currency savings, increased investments in government bonds, and a cautious return to term deposits in the national currency are indicators of the adaptive financial behavior of Ukrainian households in the face of crisis and instability.*

Keywords: *investment strategies, households, investing, domestic government bonds, yield, risks, financial markets, REIT (real estate investment trust), real estate, diversification, Ukrainian economy, Russian aggression, sanctions, financial instruments, investment opportunities, passive income, savings.*

*Одержано редакцією: 28.09.2024
Прийнято до публікації: 14.10.2024*